



**ЗБЕРЕЖЕННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ**

*Міжнародна науково-практична конференція
(9 серпня 2024 року)*



Крилос-Галич

2024

Голова редакційної колегії: д.і.н., проф., декан факультету туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Володимир ВЕЛИКОЧИЙ

Відповідальний секретар редакційної колегії: к.геог.н., доц. кафедри туризмознавства і краєзнавства факультету туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Леся КОВАЛЬСЬКА

Члени редакційної колегії: к.с-г.н., доц., старший науковий співробітник Микола ЧЕРНЯВСЬКИЙ, к.с-г.н., доц. Тарас ХАРАЧКО, заступник директора Галицького НПП Василь СКИДАНЧУК, начальник наукового відділу Галицького НПП Василь МАЛАНЮК, доцент кафедри туризмознавства і краєзнавства Любов ЧОРНА.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Збереження, відтворення та раціональне використання природних ресурсів об'єктів ПЗФ» (Крилос-Галич, 9 серпня 20243 р). Галич, 2024. 221 с.

Збірник містить тези доповідей учасників I Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження, відтворення та раціональне використання природних ресурсів об'єктів ПЗФ». Тут висвітлено результати наукових та прикладних досліджень з актуальних питань теорії і практики природоохоронної справи, туристично-рекреаційної справа на територіях ПЗФ, наукових дослідженнях в об'єктах ПЗФ, співпраці територіальних громад з об'єктами ПЗФ, еколого-освітньої діяльності, впливу військових дій на об'єкти ПЗФ та ін.

Матеріали представлено в авторській редакції. Відповідальність за зміст та авторський стиль публікацій, розміщених у збірнику, несуть автори.

УДК

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД
УКРАЇНИ
THE IMPACT OF HOSTILITIES ON THE NATURE RESERVE FUND OF
UKRAINE

*Луцька М., к.б.н., Гусар К.
ЗВО “Університет Короля Данила”
e-mail: mariana.lutska@ukd.edu.ua
Lutska M., Ph.D., Husar K.
King Danylo University
e-mail: mariana.lutska@ukd.edu.ua*

Війна, яку розв’язала росія супроти України у 2014 році призвела до тотальних руйнувань та значних економічних наслідків, задокументовано що сучасні збитки становлять 4,8 трильйонів гривень або 165.1 мільйон доларів [6], але разом із тим вона завдала значної шкоди і екології нашої країни.

На сьогоднішній день зафіксовано понад 869 екозлочинів на території України. Вони охоплюють забруднення водних та ґрунтових ресурсів (9.1% та 5.3% від загальної кількості порушень), промислові аварії (22.3%), накопичення військових відходів (3.1%), пошкодження радіаційних об’єктів (2.5%), знищення природних та штучних екосистем (14.4%) та інші злочини (43.3%) [4]. Саме у рамках останньої групи можна виокремити загрозу повного знищення понад 600 видів тварин та 750 рослин, тотальне скорочення популяцій дельфінів та інших гідробіонтів у Чорному і Азовському морях у зв’язку із використанням окупантами військових кораблів та тотальної замінованості вказаних морів, а також повну або часткову окупацію природно-заповідних території України [1].

Загалом з початку повномасштабного вторгнення росії постраждало понад 800 об’єктів ПЗФ, що займають територію загальною площею 1,24 млн га. Станом на 2024 рік під окупацією перебувають 500 локацій, що охоплюють 0.80 млн. га. Загалом під загрозою повного знищення, або деградації, згідно із даними Департаменту природно-заповідного фонду та біорізноманіття Міністерства

захисту довкілля та природних ресурсів України перебувають два біосферні заповідники: “Асканія-Нова” та Чорноморський (розміщується на території та акваторії Херсонської та Миколаївської областей); вісім природних заповідників: (Казантипський, Опукський, Карадазький, Український степовий, Луганський, “Мис Мартьян”, Ялтинський гірсько-лісовий та Кримський; а також десять національних природних парків: “Великий луг”, Приазовський (Запорізька область), “Чарівна гавань” (АР Крим), “Меотида” (Донецька область), “Білобережжя Святослава” (Миколаївська область), Нижньожніпровський, Азово-Сиваський, “Олешківські піски”, “Джарилгацький”, (Херсонська область), “Кремінські ліси” (Луганська область) [5,7].

Особливої шкоди зазнав найстаріший у Європі заповідник розташований у степовому регіоні, а саме “Асканія-Нова”. Окупаційний вплив на цей заповідник умовно можна розділити на три етапи: I – з початку вторгнення у 2014 до 24 лютого 2022. Впродовж цього періоду спостерігався опосередкований вплив бойових дій, який проявився, у переважній більшості, в економічних наслідках. Так, відбулося скорочення кількості туристів, а також виникли проблеми із реалізацією зоо- та дендропродукції, що ускладнило утримання тварин на території “Асканії-Нової”. II період розпочався після окупації Херсонської області та протривав до березня 2023 року. Він ознаменовується збереженням українського керівництва у заповідній території та відносному контролі. III період – заповідник перебуває під впливом окупаційної влади.

Варто зазначити, що активних бойових дій на території заповідника не відбувалося, проте негативний вплив проявився у проходженні військової техніки, вириванні шансів та інтенсивному пролітанню на вкрай низьких висотах гелікоптерів, літаків, шахедів та ракет. Всі ці чинники вкрай негативно впливають на ссавців, яких на початку 2023 року налічувалося 3596 особини. Численними є лисиці, борсуки, зайці-русаки, вовки, різноманітні представники гризунів, Особливо численними є копитні тварини (1623 особини) серед яких є унікальні види. Так, саме “Асканія-Нова” є єдиним у світі заповідником на

території якого у напів вільному стані існують антилопи сайгаки, а також африканські кани, коні Пржевальського, зебри. Небезпека для цих тварин полягає у несанкціонованому відстрілі тварин, їхньому підриві на мінах, відсутності лікування, нестачі кормів.

Через територію заповідника проходить Азово-Чорноморський міграційний шлях для 250 видів птахів. Окрім того тут розташовується один із основних Північно-Причорноморських пунктів весняно-осінніх скупчень сірого журавля чисельність яких може становити до 44 тисяч особин, дрохви – 2500 особин, білого гусака та крижня. Небезпека для цих видів полягає у руйнуванні природних оселищ, порушення міграційних шляхів та несанкціоноване мисливство.

Більшість видів тварин, що трапляються на території “Асканії-Нової” є занесеними до Червоної книги України (69 видів), охороняються Бернською конвенцією (9295 видів) та Європейським червоним списком (12 видів). Тому скорочення їх популяцій матимуть наслідки не тільки для фауністичного різноманіття України, а й матиме негативні наслідки для Європи.

Негативного впливу зазнають і рідкісні популяції рослин, зокрема ковиліві, чисельність яких скорочується через виникнення постійних пожеж, перекопування степових територій та витоштування. Щоправда відновлення цих популяцій є більш імовірним у випадку правильного ведення господарства та завдяки наявності банку насіння [2, 3]

Вкрай жахливими є зміни і на теренах інших заповідних територій. Так, у Джарилгацькому природному парку зареєстрованими є численні випадки мисливства та неконтрольованим відстрілом тваринних організмів. Також на його території розміщується московитський полігон, що призводить до руйнування природних оселищ тварин, та скорочення популяцій рослин. Окрім того на території парку систематично виникають пожежі, які знищують цінну степову рослинність, одна із найбільших пожеж охопила 1588 га.

Значної шкоди завдано також і орнітофауні Джарилгацького парку, зокрема через засипання протоки між Джарилгачем та материковою частиною

України, саме вона з'єднує Джарилгацьку затоку та Чорне море. Ці процеси несуть значну загрозу для наземних гніздових поселень мартинів, крочковів, качок та куликів.

Шкоди зазнає і унікальна для європейського континенту пустеля на території якої розміщується національний парк “Олешківські піски”. На превеликий жаль територія цього парку зазнала безпосереднього впливу воєнних дій, які проявилися у замінуванні території та систематичних пожежах від чого страждають усі біологічні об'єкти.[7].

Війна чинить вкрай негативний вплив на природні та штучні екосистеми і зазначені приклади є лише частково висвітлюють жах для живих організмів який спричиняється російською агресією.

Список використаних джерел

1. Бойко Т. Втрати національного багатства України, зумовлених російською агресією. Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції Тенденції та перспективи розвитку економіки України в умовах сучасних викликів. 19-20 квітня 2023 р, Черкаси ЧДБК с. 43-46
2. Корінець Н. Вплив російсько-української війни на біосферний заповідник “Асканія-Нова”. IV Міжнародна наукова конференція «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» 18-19 квітня 2024 р. 110-111 с.
3. Біосферний заповідник Асканія-Нова. Мандруй Херсонщиною: веб-сайт. URL: <https://discoverkherson.com.ua/askania-nova/> (дата звернення: 21.07.2024).
4. Воєнні злочини проти довкілля. URL: <https://www.saveecobot.com/features/environmental-crimes> (дата звернення: 21.07.2024).
5. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. Верховна рада України: веб-сайт. URL: https://komekolog.rada.gov.ua/news/main_news/76680.html (дата звернення: 21.07.2024).
6. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf> (дата звернення: 21.07.2024).
7. Які заповідники може втратити Україна через війну: збитки, загрози і наслідки URL: <http://surl.li/sdqusr> (дата звернення: 21.07.2024).

УДК 581.5

СТАН ЦЕНОПОПУЛЯЦІЙ *CYPRIPEDIUM CALCEOLUS* L. НА ТЕРИТОРІЇ ЯВОРІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ THE STATE OF *CYPRIPEDIUM CALCEOLUS* L. POPULATIONS IN THE TERRITORY OF YAVORIV NATIONAL NATURE PARK